

PARSHAT HACHODESH

(1) שמות פרק יב

(א) ויאמר יקוק אל משה ואל אהרן בארץ מצרים לאמר: (ב) החדש הזה לכם ראש חדשים ראשון הוא לכם לחדשי השנה:

(2) תלמוד בבלי מסכת ראש השנה דף כה עמוד א

ועוד באו שנים ואמרו: ראינוהו בזמנו, ובליל עיבורו לא נראה. וקיבלן רבן גמליאל. אמר רבי דוסא בן הורכינס: עדי שקר הן; היאך מעידים על האשה שילדה, ולמחר כריסה בין שיניה? אמר לו רבי יהושע: רואה אני את דבריך. שלח לו רבן גמליאל: גוזרני עליך שתבא אצלי במקלך ובמעוטיך ביום הכפורים שחל להיות בחשבונך. הלך ומצאו רבי עקיבא מיצר. אמר לו: יש לי ללמוד שכל מה שעשה רבן גמליאל עשוי, שנאמר +ויקרא כג+ אלה מועדי ה' מקראי קדש אשר תקראו אתם - בין בזמנן בין שלא בזמנן, אין לי מועדות אלא אלו... נטל מקלו ומעותיו בידו, והלך ליבנה אצל רבן גמליאל ביום שחל יום הכפורים להיות בחשבונו. עמד רבן גמליאל ונשקו על ראשו, אמר לו: בוא בשלום רבי ותלמידי! רבי - בחכמה, ותלמידי - שקבלת את דברי.

(3) תלמוד בבלי מסכת ראש השנה דף כה עמוד א

הלך רבי עקיבא ומצאו לרבי יהושע כשהוא מיצר, אמר לו: [רבי, מפני מה אתה מיצר? אמר לו: (רבי) עקיבא, ראוי לו שיפול למטה שנים עשר חדש ואל יגזור עליו גזירה זו. אמר לו: רבי, תרשיני לומר לפניך דבר אחד שלמדתיני. - אמר לו: אמור. - אמר לו: הרי הוא אומר +ויקרא כג+ אתם, +ויקרא כג+ אתם, +ויקרא כג+ אתם, שלש פעמים, אתם - אפילו שוגגין, אתם - אפילו מזידין, אתם - אפילו מוטעין. בלשון הזה אמר לו: עקיבא, נחמתני, נחמתני.

(4) מדרש תנחומא (בובר) פרשת בא סימן ח

ד"א החדש הזה, אמר הקדוש ברוך הוא משעה שבראתי את עולמי הייתי נושא משאוי לחשב [חשבונות] של חדשים, מכאן ואילך הוא מסור לכם, לכם הוא מסור, ואין אתם מסורין בידו. מעשה בר' חייא הגדול שעלה הירח ערב ראש השנה והלכו הבהמין לאורו מהלך ג' מילין, ראה אותו ר' חייא נטל צרורות ועפר והיה זורק בו, אמר למחר אנו מבקשין לחדשך ועלית לך עכשיו, מיד נבלע במקומו, למה שהוא ברשותו.

(5) תלמוד בבלי מסכת פסחים דף קיז עמוד ב

אמר רבא: אשכחתינא לסבי דפומבדיתא דיתבי וקאמרי: בשבתא, בין בצלותא בין בקידושא - מקדש השבת, ביוםא טבא בין בצלותא ובין בקידושא - מקדש ישראל והזמנים... שבת דקביעא וקיימא, בין בצלותא ובין בקידושא - מקדש השבת, יומא טבא, דישראל הוא דקבעי ליה דקמעברי ירחי וקבעי לשני - מקדש ישראל והזמנים.

(6) ספר המצוות לרמב"ם מצות עשה קנג

והמצוה הקני"ג היא שצונו ית' לקדש חדשים ולחשב חדשים ושנים. וזו היא מצות קדוש החדש. והוא אמרו יתעלה (בא יב) החדש הזה לכם ראש חדשים. ובא הפירוש (ר"ה כב א) עדות זו תהא מסורה לכם. כלומר שמצוה זו אינה מסורה לכל איש ואיש כמו שבת בראשית שכל איש ימנה ששה ימים וישבות בשביעי... אבל מצוה זו לא יעשה אותה לעולם זולת בית דין הגדול לבד. ובארץ ישראל לבד. ... ובכאן שורש גדול מאד משרשי האמונה לא ידעוהו ולא יתבונן במקומו אלא מי שדעתו עמוקה. וזה שהיותנו היום בחוצה לארץ מונים במלאכת העבור שבידינו ואומרים שזה היום ראש חדש וזה היום יום טוב לא מפני חשבוננו נקבעהו יום טוב בשום פנים אלא מפני שבית דין הגדול שבארץ ישראל כבר קבעהו זה היום ראש חודש או יום טוב. ומפני אמרם שזה היום ראש חדש או יום טוב יהיה ראש חדש או יום טוב, בין שהיתה פעולתם זאת בחשבון או בראיה. ... ואנחנו אמנם נחשב היום כדי שנדע היום שקבעו הם ר"ל בני ארץ ישראל בו ר"ח כי במלאכה הזאת בעצמה מונין וקובעין היום, לא בראיה. ועל קביעתם נסמוך. לא על חשבוננו. אבל חשבוננו הוא לגלויי מילתא. והבין זה מאד. ואני אוסיף לך באור. אילו איפשר דרך משל שבני ארץ ישראל יעדרו מארץ ישראל, חלילה לאל מעשות זאת כי הוא הבטיח שלא ימחה אותות האומה מכל וכל, ולא יהיה שם בית דין ולא יהיה בחוצה לארץ בית דין שנסמך בארץ, הנה חשבוננו זה לא יועילנו אז כלום בשום פנים. לפי שאין לנו רשות שנחשב בחוצה לארץ ונעבר שנים ונקבע חדשים אלא בתנאים הנזכרים כמו שבארנו. כי מציון תצא תורה ודבר י"י מירושלים (ישעי' ב מיכה ד). וכשיתבונן מי שיש לו שכל שלם לשונות התלמוד בכונה הזאת יתבאר לו כל מה שאמרנוהו ביאור אין ספק בו.

(7) השגות הרמב"ן לספר המצוות לרמב"ם מצות עשה קנג

ואני סבור שאין קדוש החודש מעכב בחדשים ולא הצריכו חכמים לומר מקודש מקודש אלא שהוא מצוה לפרסומי מילתא בעלמא אבל מכיון שהסכימה דעת ב"ד שיהיה החדש הזה מלא או חסר קורא אני בו אשר תקראו אותם.

(8) משך חכמה שמות פרק יב פסוק א

והטעם שאם אין בית דין סמוך תליא רק בבני ארץ ישראל, הוא דשיטת רבינו בפירוש המשניות ובחיבור בהכרע, כי אם רצו ישראל שבארץ ישראל לסמוך זקנים, הרי הם מוסמכים. אם כן, בקידוש החודש סגי בחשבון בני ארץ ישראל, שחזינא שדין סמוכין יש לקיבוץ הכללי להסמיך זקנים כמו בית דין סמוך, וזה נכון בסייעתא דשמיא.

(9) רמב"ם הלכות קידוש החודש פרק ה הלכה ג

ומאימתי התחילו כל ישראל לחשב בחשבון זה, מסוף חכמי תלמוד בעת שחרבה ארץ ישראל ולא נשאר שם בית דין קבוע, אבל בימי חכמי משנה וכן בימי חכמי תלמוד עד ימי אביי ורבא על קביעת ארץ ישראל היו סומכין.